

VÝVOJOVÁ PSYCHOLOGIE I

Předmět, základní pojmy, historie

FSS MU Brno, Jaro 2010

- Mgr. Eva Pavlíková
- konzultační hodiny: po domluvě
- epavliko@fss.muni.cz
- epavliko@gmail.com

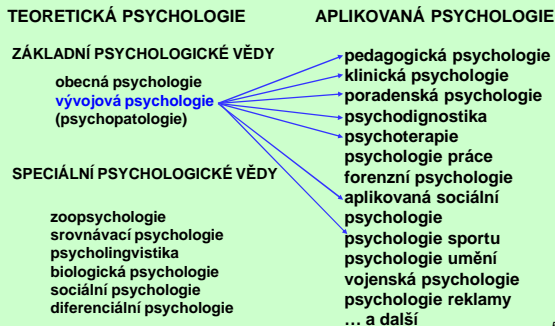
Literatura:

- Kuric, J.: *Ontogenetická psychologie*. Praha, SPN 1986
- Vágnerová, M.: *Vývojová psychologie I*. Praha, Karolinum 1986
- Hunt, M.: *Dějiny psychologie*, Praha, Portál
- Hoskovec, J., Nakonečný, M., Sedláková, M.: *Psychologie XX. Století*. Praha, Karolinum 2003, 295 s. ISBN 80-246-0300-4
- Hoskovec, J., Hoskovicová, S.: *Malé dějiny české a středoevropské psychologie*. Praha, Portál 2000, 255s. ISBN 80-7178-311-0
- Langmeier, J., Krejčířová, D.: *Vývojová psychologie*. Praha, Portál 1998
- Schmidt, H. D.: *Obecná vývojová psychologie*. Praha, Academia 1984
- Švancara, J.: *Kompendium vývojové psychologie*. Brno, UJEP, 1975

Osnova přednášky

- vývojová (ontogenetická) psychologie
- předmět vývojové psychologie
- základní pojmy vývojové psychologie
- **modely vývoje – viz jiné přednášky**
- historické zdroje vývojové psychologie

System psychologických věd

Vývojový psycholog

= zpravidla tzv. dětský psycholog (dětský klinický psycholog) se může uplatnit:

- v dětských zařízeních
 - v pedagogicko - psychologických poradnách
 - v diagnostických ústavech
 - v dětských domovech
- X
- základní poznatky z VP by si měl osvojit každý psycholog

Vztah k ostatním psychologickým disciplínám

Obecná psychologie popisuje jednotlivé psychologické fenomény (procesy, stavy, funkce)

Vývojová psychologie umožňuje vysvětlovat genezi jednotlivých procesů a vlastností v průběhu života

7

Předmět vývojové psychologie

= **vývoj psychiky, duševní vývoj jedince v průběhu celého života (od početí – narození – do smrti).**

- Duševní život člověka je dynamický systém v neustálém procesu vývoje – v kontextu jedince (osobnosti), přírody a společnosti.
- Vývoj jedince je velmi individuální záležitostí, přesto však je regulován celou řadou zákonitostí.

8

Předmět vývojové psychologie

H. D. Schmidt (1978) – široké pojetí vývoje:

- **Předmětem vývojové psychologie je studium změn chování a prožívání v časovém průběhu.**

9

Předmět vývojové psychologie

Dvě hlediska vymezení předmětu VP:

1 věcné

Duševní vývoj je součástí ontogenetického vývoje

2 časové

V jakém časovém rozpětí se zkoumá duševní vývoj

10

Předmětné okruhy vývojové psychologie

1. fylogeneze psychiky
2. antropogeneze psychiky
3. ontogeneze psychiky
4. aktuální geneze psychiky

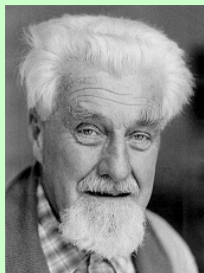
11

1. fylogeneze psychiky

- zaujímá nejdelší časový úsek
- **zabývá se pozorováním a srovnáváním chování a učení různých druhů živočichů na rozdílném stupni evoluční řady**
- vědní obory např. *komparativní etologie, srovnávací psychologie*
- značně spekulativní věda; patrný vliv Darwinovy evoluční teorie

12

Konrad Lorenz (1903 -1989)

- rakouský etolog
- původním vzděláním lékař
- objevitel „imprintingu“
- nositel Nobelovy ceny (1973)

ad fylogeneze psychiky

13

Konrad Lorenz - imprinting

- Prof. Vondráček *imprinting* překládal jako **ražba**

ad fylogeneze psychiky

14

2. antropogeneze psychiky

- **studium psychického vývoje v průběhu historie lidstva**
Zabývá se *historií druhu Homo sapiens*
- vědní obory např.:
 - *etnopsychologie*,
 - *srovnávací sociologie*,
 - *sociální psychologie*,
 - *kulturní antropologie*, *psychohistorie* (rozbor hist. pramenů, zejm. produktů lidské činnosti)
- transkulturální studie – W.Wundt
 - 1900 – 1920 „Psychologie národů“ (má 10 svazků)

15

3. ontogeneze psychiky

- **vývoj psychiky** lidského jedince - v nejširším pojetí „*početí - smrt*“
- To, co nazýváme běžně vývojovou psychologií je psychologií ontogenetického vývoje člověka. Vývojová psychologie studuje vývoj v širším pojetí (viz Schmidt), je to nadřazený pojem.

16

4. aktuální geneze

- Zabývá se změnami psychických procesů v časově omezeném úseku, např. při řešení problémů, v průběhu učení, psychoterapie apod.

17

Tematické okruhy vývojové ψ

- důkaz o procesech a dění, které jsou podmínkou vývoje, popis vývojových změn
- „hnací síly“ vývoje (činitelé duševního vývoje a vývojové procesy)
- nacházení pravidelné (zákonité) souvislosti uvnitř řádu psychofyzických změn
- vytvoření konzistentní teorie (zobecnění), která by umožňovala vysvětlení pozorovaného a předvídání dosud neprokázaného

18

poznání
zákonitostí vývoje

TEORIE

možnost
predikce vývoje

APLIKACE

19

Základní pojmy vývojové ψ

- změna
- vývoj
- vývojové stadium, vývojový mezník
- vývojová krize
- činitelé duševního vývoje
- vývojové procesy

20

Základní pojmy - změna

– širší pojem než **vývoj**

21

Základní pojmy - změna

vývojová změna

„...jedinec přestává
být tím, čím ještě je a
stává se tím, čím ještě
nikdy nebyl...“;
tj. mění se

Př.: růst anatomických
struktur, získání nové
dovednosti, změny v
myšlení...

nevývojová změna

rozdíl mezi stavem A a B,
které následují za sebou v
čase,
nemění jedince

Př.: změna činnosti,
najedení se...

22

Základní pojmy - změna

evoluční změna

změny směřující k
určitému cíli, přechod od
méně dokonalého k
dokonalejšímu

involuční změna

úbytek některých schopností a
adaptivních funkcí ve starším
věku (psychomotorické tempo,
krátkodobá paměť apod.)

paní Odehnalová z
Ostravy – věk 100 let

23

Základní pojmy - vývoj

Obecné znaky psychického vývoje:

- zákonitý proces, posloupnost na sebe navazujících fází, má pravidelné a zákonité vztahy k věku
- celistvý proces, tj. vzájemná interakce složky somatické a psychické
- nezvratný proces (za normálních okolností)
- postupná proměna z méně dokonalé úrovně k dokonalejší
- ne zcela rovnoměrný a ne zcela plynulý proces
- proces zvyšování osobní autonomie (přínejmenším do dospělosti ☺)

(zdroj: Vágnerová, 1996, str.)

24

Základní pojmy - vývoj

Zákonitosti psychického vývoje:

- **diferenciace** (směřování od difusních projevů k projevům diferencovanějším a více specifickým)
- **interiorizace** (narůstání psychických obsahů a funkcí vlivem prostředí a dané kultury, společnosti)
- **fixace** (v průběhu vývoje se psychické funkce stále více fixují)
- **progrese a ireversibilita**

(zdroj: Švancara, 1975, str. 12)

25

Základní pojmy - vývoj

- Ze subjektivního hlediska dítěte je vývojová dynamika ovlivňována vzájemným vztahem *potřeby jistoty, bezpečí a potřeby změny*, která stimuluje další rozvoj.
- Potřeba jistoty je obranný mechanismus, který jedince chrání před přijetím subjektivně nepřiměřené zátěže.(????)

26

Základní pojmy – vývojové stadium

- stupeň, vývojové období
- jednotlivá stadia jsou typická určitými změnami, tzv. **vývojovými mezníky**
- př. Freudova, Piagetova, Ericksonova... stadia vývoje – viz teorie vývoje

27

Základní pojmy – vývojové stadium

- Chování se v daném vývojovém stadiu organizuje podle nějakého dominantního tématu.
- Chování v jednom stadiu je kvalitativně odlišné od chování v jiném stadiu.
- Všechny děti procházejí stejnými stadii ve stejném pořadí.

28

Základní pojmy – vývojové stadium

vývojové mezníky

1. **biologické**, dané zráním (př. schopnost lokomoce)
2. **psychické**, dané interakcí vnitřních dispozic a učení (př. schopnost užívat logická pravidla kolem 7let)
3. **sociální**, dané působením společnosti, v níž dítě žije (př. nástup do ZŠ, věk zletilosti 18 let...)

29

Základní pojmy – vývojová krize

- na zlomu dvou sousedních vývojových stadií
- přechod mezi vývojovými stadii nemusí být zcela plynulý a neproblematický
- Dochází k napětí mezi starým a novým stadiem, pro které jedinec není ještě zcela zralý nebo na ně není připravený

30

Základní pojmy – vývojová krize

- Označení pro více či méně výrazné konfliktní stavy, které nastávají při přechodu z jednoho vývojového období do druhého. (Přechod mezi jednotlivými stadii neprobíhá vždycky plynule.) Zdrojem těchto krizí mohou být rozdíly mezi rozvíjejícími se fyzickými a duševními možnostmi dítěte a ustálenými formami vztahů s okolním sociálním prostředím a činnostmi. Dochází k napětí mezi starým a novým stadiem, pro které jedinec není ještě zcela zralý nebo na ně není připravený. Průběh VK a jejich intenzitu ovlivňují individuální zvláštnosti dítěte.

(Stručný psychologický slovník, Bratislava, Pravda 1987 a Vágnerová, 1996)

31

Základní pojmy – vývojová krize

- E. H. Erikson (1963) – vývojová krize je dána nezvládnutím určitého vývojového úkolu, který je pro danou fázi života důležitý (viz teorie)

Příklady „krizí“:

- období vzdoru - kolem 2 - 3 let
- krize pubertální (krize dozrávání, krize identity) - ve věku 12/14 až 18/20 se člověk zařazuje do nových sociálních rolí, obvyklá je impulsivita v chování, pocity bezradnosti, zvýšené sebepozorování...
- krize středního věku

32

Mechanismy duševního vývoje

činitelé duševního vývoje

X

vývojové procesy

DĚDIČNOST

PROSTŘEDÍ

ZRÁNÍ

UČENÍ

(VÝCHOVA)

33

činitelé duševního vývoje DĚDIČNOST

The human body contains 100 trillion cells.

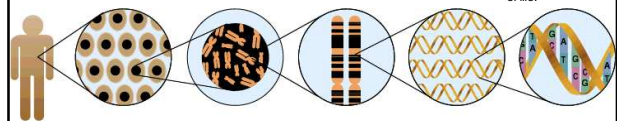
There is a nucleus inside each human cell (except red blood cells).

Each nucleus contains 46 chromosomes, arranged in 23 pairs.

One chromosome of every pair is from each parent.

The chromosomes are filled with tightly coiled strands of DNA.

Genes are segments of DNA that contain instructions to make proteins—the building blocks of life.

34

činitelé duševního vývoje DĚDIČNOST

dědičnost – dána kombinací genové informace od otce a matky

- genotyp** - celý soubor genů, který se podílí na vzniku genetické dispozice - (možnost)
- fenotyp** - vlastnost organismu, která se projevívá navenek - (to, co se z možnosti realizuje)

35

činitelé duševního vývoje DĚDIČNOST: Co se dědí?

- anatomické struktury**
- funkce** související s vrozenými strukturami
- vlohy** jako předpoklady vzniku získaných vlastností

36

činitelé duševního vývoje DĚDIČNOST: Co se dědí?

1. anatomické struktury

- makrostruktury (kostra, svaly, kvalita CNS...)
- mikrostruktury (nervové spoje) – vrozené reflexy a činnosti (např. sání), vrozené vlastnosti (temperament)

37

činitelé duševního vývoje DĚDIČNOST: Co se dědí?

2. funkce související s vrozenými strukturami

- Struktura je předpokladem funkce a je vrozena přímo, funkce je vrozena nepřímo. Struktura se v důsledku fungování dále vyvíjí.
- V psychologii se strukturou rozumí dispozice, předpoklad - např. nervový spoj, funkcí pak aktuální procesy - např. psychické procesy.

38

činitelé duševního vývoje DĚDIČNOST: Co se dědí?

3. vlohy jako předpoklady vzniku získaných vlastností

- *psychické vlastnosti* jsou dědičné polygenním způsobem, tj. na jejich vzniku se podílí větší, přesně nezjištěné, množství genů (tzv. *polygeny*).
- tzn. dědí se dispozice ke vzniku určité vlastnosti.
- dispozice se dále rozvíjí v závislosti na vlivech prostředí.

39

činitelé duševního vývoje PROSTŘEDÍ

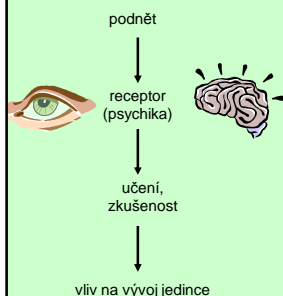
prostředí - souhrn různých aspektů v okolí jedince, které ovlivňují jeho vývoj, nejvýznamnější jsou faktory sociokulturní - normy, hodnoty, způsoby chování určité společnosti (rodina, sport, klub, církev...)

- Vliv faktorů prostředí může být pozitivní i negativní (např. lhostejnost matky v raných fázích dětství, později neadekvátní kolektiv...; může dojít až k odklonu od zdravotní či sociální normy)

40

činitelé duševního vývoje PROSTŘEDÍ

vlivy působící přes psychiku

vlivy nepůsobící přes psychiku

ovlivňují vývoj nepřímo, působením na tělo jedince, např. výživa, mikrobi, dlouhodobá choroba...

41

vývojové procesy ZRÁNÍ

- zrání je morfogenetický proces – vytváří se struktury a realizují se vrozené funkce
- procesy zrání jsou u člověka ukončeny zhruba ve 20 letech

42

vývojové procesy UČENÍ

učení - proces získávání *zkušeností*:

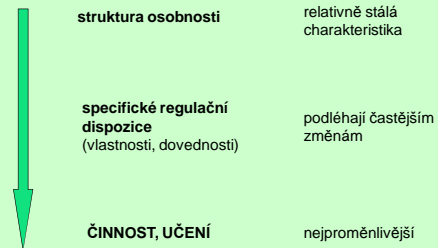
1. **kognitivních** (informace, poznatky)
2. **praktických** (dovednosti)
3. **afektivních** (citové zážitky)

- hlavní mechanismus vývoje člověka
- učení neexistuje samo o sobě, váže se na činnost, kterou jedinec vykonává

43

vývojové procesy UČENÍ

dispoziční struktura jedince

44

vývojové procesy

UČENÍ - **kritická (senzitivní) období, timing**

- časově ostře ohraničená období, kdy jsou optimální předpoklady pro učení
- zvýšená vnímavost k podnětům určitého druhu.
 - např. rané dětství je klíčovým obdobím pro schopnost navazovat a opětovat citový vztah (obdoba *imprintingu* u zvířat), učení se řeči...

45

(Další) podmínky procesu učení

- (prostředí)
- vnitřní schopnosti učení (jejich základ dán dědičně)
- optimální stupeň připravenosti k učení daný zráním
- výsledky předchozího učení
 - do současného učení vstupují předešlé vědomosti, dovednosti a afektivní zkušenosti
- motivace učení („přímá úměrnost“ motivace a účinků učení)
- osobnostní vlastnosti učícího se jedince

46

vzájemná souvislost UČENÍ a ZRÁNÍ

- zrání je podmínkou dosažení stavu určité vnitřní připravenosti k učení.
 - začne-li se s učením něčeho příliš brzy, kdy na to organismus dítěte není ještě zralý, vede to většinou k neúspěchu, dítě získá nechuť k učení i do budoucna.
- největší roli hraje zrání v základních pohybových činnostech, tzv. *činnostech fylogenetických* (např. chůze, sedění...).
- oproti tomu tzv. *činnostmi ontogenetické* jsou více podmíněny učením a nevyskytují se u všech dětí stejně (např. plavání, jízda na kole...)

47

činnosti fylogenetické

činnosti ontogenetické

48

Rozdíly mezi zráním a učením

	ZRÁNÍ	UČENÍ
vytváří se	struktury	funkce
spojitost	kontinuální (ve spánku i bdění)	diskontinuální (spíše v bdělém stavu)
výskyt v průběhu života	převládá v počátečních stadiích vývoje	probíhá po celý život
změny	ireverzibilní (nevratné)	reverzibilní

49

Souvislosti vývojových procesů s činiteli duševního vývoje ZRÁNÍ a DĚDIČNOST

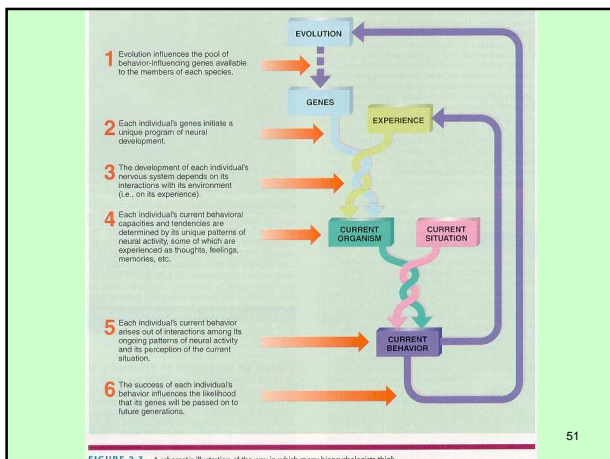
Zrání je konkrétní projev dědičnosti.

To, co jedinec přejímá od rodičů, není převzato v hotové podobě. Zráním se realizuje to, co je dědičně dáno.

genotyp $\xrightarrow{\text{zrání}}$ fenotyp

Vnější vlivy víc stimulují proces učení.

50

51

Souvislosti vývojových procesů s činiteli duševního vývoje UČENÍ a PROSTŘEDÍ

- Prostředí nepůsobí na vývoj jedince automaticky. Jedinec má v procesu učení selektivní vztah k faktorům prostředí.
- Podmínkou smysluplného učení je:
 - dostatečná **podnětnost prostředí**,
 - jeho **srozumitelnost** a
 - **stabilní strukturovanost**.

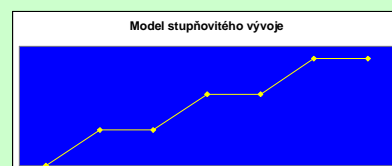
52

Modely psychického vývoje

- Vývoj: sled fází, které nejsou zaměnitelné, a postupují v určitém pořadí.

53

Modely kvalitativní

54

Modely kvalitativní

- Model spirálovitého vývoje

55

- Vývoj jako vrstvení
- Vývoj jako výsledek vtiskování

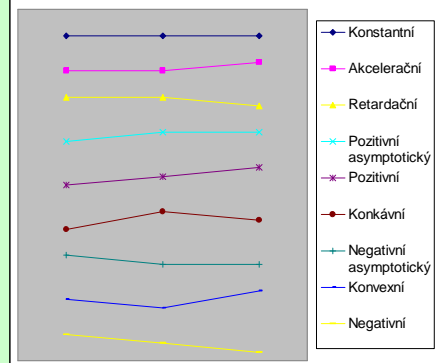
56

Modely kvantitativní

- Snaží se postihnout měřitelné změny v duševním vývoji. Používají tzv. vývojové gradienty

57

Trendy vývoje

58

Historické zdroje vývojové psychologie předvědecké období

- starověké Řecko, Egypt, Indie, Čína...
- První pokusy o popis a vysvětlování vývoje člověka lze vystopovat ve filozofických dílech.
 - Např. Platon ve svém spise o Republice se zmiňuje také o vlohách a nabádá, aby byly zjištěny již v raném dětství, aby je bylo možno rozvíjet speciálním tréninkem a výchovou.

59

Historické zdroje vývojové psychologie středověk

- Převládá názor, že duši stvořil Bůh a ve chvíli narození ji spojil s tělem.
- Dítě je považováno za zmenšeninu dospělého.
- Do 19. st. neexistuje samostatná vědecká disciplína studující dítě. Poznatky o vývoji dítěte shromažďovali hlavně pedagogové a lékaři.

60

Historické zdroje vývojové psychologie středověk

- J. A. Komenský (1592 -1670)
- John Locke (1632 - 1704)
- Jean Jacques Rousseau (1712 - 1778)
- Ch. Darwin (1808 - 1882)

61

Jan Amos Komenský (1592 - 1670)

- Upozorňoval na věkové a na individuální zvláštnosti dětí
 - filosofická pojednání o vzdělání
 - studium dítěte na základě každodenního pozorování
- rozlišil věková období
- usiloval, aby výchova a vzdělávání byly přizpůsobeny přirozenosti dítěte („škola hrou“)

62

Jan Amos Komenský (1592 - 1670)

Jedna z prvních periodizací vývoje (v díle „Orbis Pictus“):

1. dítě (1 – 7 let)
2. pachole (7 – 14 let)
3. mládenec (14 –21 let)
4. jinoch (21 – 28 let)
5. muž (28 – 35 let)
6. starý muž (35 – 42 let)
7. kmet (42 a výše let)

63

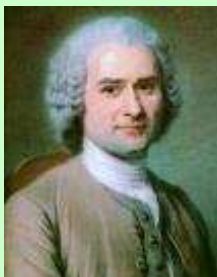
John Locke (1632 - 1704)

- **Empirismus:** duše jako nepopsaná deska („tabula rasa“), která se plní vlivem životních zkušeností
- **Zkušenost** je jediným zdrojem poznání a **metoda pozorování** jediná, která může poznatky zpřístupňovat.
- Výchova má být přirozená, uzpůsobená zájmům dítěte.

64

Jean Jacques Rousseau (1712 - 1778)

- **pedocentrismus**
 - Přirozená a svobodná výchova
 - Bez kruté kázně a potlačování osobnosti
 - Má poznat individuální schopnosti a ty rozvíjet.
 - Lásky k dítěti
 - Dílo „Emil aneb o vychování“ (1762)

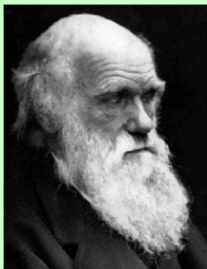
65

Přírodovědní badatelé

- Zájem o studium psychického vývoje.
- Vycházeli z předpokladu, že vývoj druhu lze pozorovat na vývoji člověka ve společnosti

66

Charles Darwin (1809 - 1882)

- záznamy pozorování vlastního syna
- dětství jako pramen vědecké informace o vývoji druhu
- deníkové záznamy
- první empirické výzkumy ontogeneze
 - Dílo: *Dětství jako pramen vědecké metody*
- U nás: J.Kapras (1883) pozorování syna

67

Empirické výzkumy ontogeneze

Období biografického pozorování dítěte

- Darwin
- Montbeillard – pozorování syna do 18 let
- Tiedman – vývoj dětské řeči
- Teine
- J.Kapras (1883) pozorování syna

68

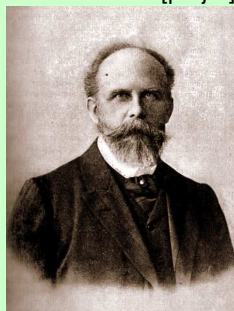
Nevýhody podobných studií

- emočně zatížená pozorování
- bez konkrétního cíle

69

Wilhelm Preyer (1841 - 1897)

[prejer]

- německý embryolog, fyziolog
 - zájem o prenatální vývoj člověka
- jednota fylogeneze a ontogeneze
- dědičnost jako faktor ontogeneze
- dílo :
 - „Duše dítěte“ (1882)

70

Historické zdroje vývojové psychologie století dítěte (přelom 19./20.stol.)

- vzrůstá zájem o vývoj dítěte
 - beletrie s dětským hrdinou: Dostojevský - Bratři Karamazovi, Keysová - Století dítěte...
 - rozvíjí se hlavně **pedopsychologie** (psychologie dětství a adolescence)

71

Historické zdroje vývojové psychologie století dítěte (přelom 19./20.stol.)

- W. Wundt
- W. Stern
- G.S. Hall
- A. Gesell
- J.B. Watson
- J. Piaget
- manželé Bühlerovi

72

Normativní období ve studiu dítěte

73

Granville Stanley Hall (1844 -1924) [stenli hól]

- teorie rekapitulace
- „nature“ ve vývoji převažuje
- „otec adolescence“
 - Mládí (1904)
 - Stáří: poslední polovina života (1922)
- předseda APA
- prezident University a vydavatel časopisu:
 - The American Journal of Psychology

74

Arnold Gesell (1880-1961) [gezel]

- lékař, původně se zajímal o mentálně postižené děti
- „teorie predeterminovaného růstu“ – důraz na maturaci
- založil Clinic of Child Development
- vývojové škály - používají se dodnes

75

James Baldwin (1861 - 1934)

JAMES MARK BALDWIN

- hlavní silou vývoje je **napodobování a selekce vlivů** →
 - Baldwinův efekt
- dílo:
 - Mentální vývoj dítěte a lidstva (1894)

76

Vídeňská škola

- manželé **Bühlerovi**

77

Manželé Bühlerovi

Karl Bühler (1879 – 1963)

Charlotte Bühlerová (1893 – 1974)

78

Karl Bühler (1879 - 1963)

- nejdůležitější zvláštnosti vývoje v dětském věku:
 - řeč
 - myšlení
 - zobrazovací schopnosti (kresba)
- vývoj dítěte není součtem jednotlivých funkcí

Dílo:

- Duševní vývoj dítěte (1918)
- Nástin duševního vývoje dítěte (1939)

79

Charlotte Bühlerová (1893 – 1974)

- 1923 - 38 shromáždila biografické údaje v rozsahu celé životní dráhy (life-span psychology)

Dílo:

- Dětství a mládí (1928)
- Praktická dětská psychologie (1929)
- Běh života jako psychologický problém (1933)
- Vídeňské vývojové testy (1932) – 1 až 6 let, dosud používané

80

Charlotte Bühlerová (1893 – 1974)

Vrcholy života

- ? věk
- kritérium:
 - pracovní produktivita
 - úroveň tvořivých schopností
 - úspěšnost

81

Charlotte Bühlerová (1893 – 1974)

- 1940 - 50 klinická psychologie
- 1953 privátní praxe
- později příklon k humanistické psychologii

82

Schenk - Danzingerová

- výzkum tzv. latentního zrání

83

Ženevská škola

- **Edouard Claparede**
(1873 - 1940)
- **Jean Piaget**
(1896 - 1980)

84

Edouard Claparede (1873 - 1940)

- 1912 v Ženevě založil institut J. Jacquese Rousseaua
- hlavní funkcí psychických procesů je přizpůsobení jedince svému prostředí
- z nerovnováhy vznikají potřeby

85

Jean Piaget (1896 - 1980)

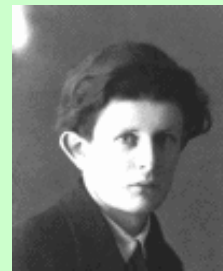
- vychází z biologie, logiky a filosofie
- teorie vývoje inteligence
- ASIMILACE, AKOMODACE, EKVILIBRIUM

J. Piaget

86

87

88

89

90

Jean Piaget (1896 - 1980)

Nejvýznamnější práce:

- Řeč a myšlení dítěte
- Úvod do genetické epistemologie
- Psychologie inteligence

91

Pařížská škola

- **Alfred Binet**
(1857 - 1911)
- **Henri Wallon**
(1879 - 1962)

92

Alfred Binet (1857 - 1911)

- 1904 Mentální škála
- 1905 jednoduché řazení podle obtížnosti

93

Alfred Binet (1857 - 1911)

INTELIGENČNÍ KVOCIENT

- 1908: ke každému úkolu přidal hodnotu věku → **chronologický věk**
- kam až dítě došlo → **mentální věk**
- obecná intelektová úroveň:
 - mentální věk lomeno chronologický věk krát 100
- Nejznámější modifikace Binetova testu - Stanfordská revize L. Termana (Terman-Merillová)

94

Alfred Binet (1857 - 1911)

intelligenční kvocient (IQ)

- měřil tzv. **mentální věk** a srovnával ho s chronologickým věkem, přičemž průměrný MV se rovná CHV
- testové úlohy by měly být takové, které nepředpokládají žádný speciální výcvik
- nejznámější modifikace Binetova testu - Stanfordská revize L. Termana, 1916 (Stanford-Binet, později Terman-Merillová)
 - Terman ponechal koncept mentálního věku a od Němce **Sterna** převzal index zvaný **IQ**

$$IQ = (MV / CHV) * 100$$

95

Henri Wallon (1879 - 1962)

- Založil laboratoř Psychobiologie dítěte
- zabýval se vývojem myšlení a osobnosti

96

Ruská škola

- **K. D. Ušinskij**
(1824 - 1870)
- **I. M. Sečenov**
(1829 - 1905)
- **L. S. Vygotský**
(1896 - 1934)
- **A.R. Luria**
(1902 - 1972)
- **S. L. Rubinštejn**
(1889 - 1960)

97

K. D. Ušinskij (1824 - 1870)

dílo:

„Člověk jako předmět
výchovy“

98

I. M. Sečenov (1829 - 1905)

- výzkum reflexní
činnosti

99

Lev Semjovič Vygotskij (1896 – 1934)

- nižší a vyšší
psychické funkce
- společenskohistorická
podmíněnost
psychiky
- **interiorizace**
- **zóna nejbližšího
vývoje**
- vývoj řeči

100

Vygotského následovníci

- **Leont'jev, Galperin, Zinčenko**
(zaměřeni hlavně na vývoj myšlení dítěte)

101

A.R. Luria (1902 - 1972)

- neuropsycholog
- vývoj řeči u
normálních a
narušených dětí
- výzkumy
jednovaječných
dvojčat

102

S. L. Rubinštejn (1889 - 1960)

- psychický vývoj dítěte je určen jeho reálnými vztahy ke světu, které se projevují v činnosti jako hra, učení, práce.
- **teorie lomu**
 - Prostřednictvím činnosti se dítě začleňuje do společnosti - „vnější podmínky působí pomocí vnitřních faktorů a na vnitřních podmínkách se **lámou** vnější vlivy.“

103

Ruská škola

104

Brněnská škola

- **František ČÁDA** (1865 - 1918)
- **Ferdinand KRATINA** (1885 - 1944)
- **Mihailo ROSTOHAR** (1878 - 1966)
- **Miloslav SKOŘEPA** (1895 - 1942)
- **Vilém CHMELAR** (1892 - 1989)

105

Brněnská škola - další

FILOZOFICKÁ
FAKULTA MU, Arne
Nováka 1, Brno

- **Ludmila KOLÁŘIKOVÁ** (1909 - 1968)
 - předškolní věk
- **Jan VANĚK** (1905)
 - psychologie myšlení
- **Robert KONEČNÝ** (1906-1981)

106

František Čáda (1865 - 1918)

- zakladatel tuzemské vývojové psychologie
- zabýval se dětskou kresbou, řečí a hrou
- zavedl u nás Binetův IQ test

107

Mihailo Rostohar (1878 - 1966)

- Dílo:
 - „Studie z vývojové psychologie“ (1928)
 - „Psychologické základy čtení s praktickým návodem ke čtení“ (1934)

108

Miloslav Skořepa (1895 - 1942)

- Vycházel z dlouholeté učitelské praxe na různých typech škol
- monografie „Puberta“ (1940)

109

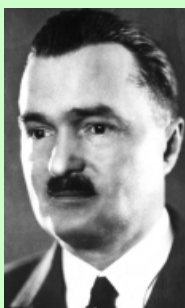
Vilém Chmelař (1892 - 1989)

- výzkum vývoje optické a akustické pozornosti
- vnímání a poznávání předmětů
- utváření kresebných pohybů

110

Ferdinand Kratina (1885 - 1944)

- „Eidetická vloha u mládeže“ (1930)
- typologie osobnosti

111

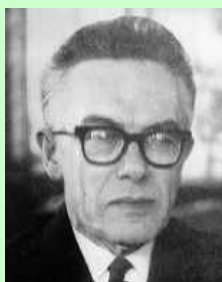
Ludmila Kolářiková (1909-1968)

- vývojová psychologie - předškolní věk
- vývoj zrakových představ, myšlení

112

Robert Konečný (1906-1981)

- filozof, spisovatel
- klinický psycholog, psychoterapeut

113

Pražská škola

Filozofická fakulta UK,
Praha, Palachovo nám. 2

- **Václav PŘÍHODA**
(1889 - 1979)
– Ontogeneze psychiky
- **Josef VÁŇA**
(1899 - 1966)

114

Pražští autoři tohoto období

- **Václav PŘÍHODA** (1889 - 1979)
čtyřsvazková „Ontogeneze lidské psychiky“
 1. díl do 15 let
 2. díl 15 - 30 let
 3. díl 30 - 45 let
 4. díl o „druhé polovině života“
- **Josef VÁŇA** (1899 - 1966)

115

60.léta

- Longitudinální výzkumy:
 - Brno: J. Kotásková, J. Švancara, R. Konečný, L. Osecká
 - Praha: J. Langmeier, Z. Matějček
 - Olomouc: J. Koluchová

116

Nedávná minulost a současnost

- **Marie SEVEROVÁ** (1924 - 1999) –
výzkumy dětských her
- **Jiří ODEHNAL** (*1923) – činnosti a
sociální interakce v raném dětství,
pozorován i v přirozených podmínkách

117

Nedávná minulost a současnost

- Otázka psychodiagnostiky dětí:
 - V. Smékal
 - J. Švancara
 - P. Říčan
 - J. Jirásek
 - Z. Matějček...

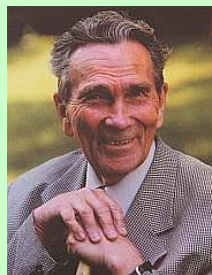
118

Nedávná minulost a současnost

- **Jarmila KOTÁSKOVÁ** (1933 –1994) – morální vývoj dítěte (autorka metody na měření morální zralosti, vydala psychodiagnostika r. 1983), zvl. role otce při výchově ve vztahu k vývoji morálky
- **Jaroslav KOCH (1910 – 1979)** – neuropsychický vývoj kojenců a malých dětí, „*Výchova kojence v rodině*“ (1999)
- **Hanuš PAPOUŠEK** (1922 – 2000) – český pediatr, ÚPDM, „*Intuitivní rodičovství*“ – neuvědomované chování dospělých lidí vůči kojencům.
- **Zdeněk MATĚJČEK** (1922-2004) – viz dále

119

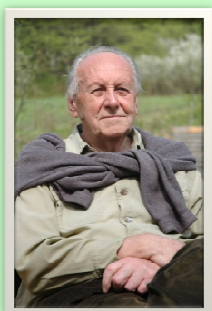
Zdeněk Matějček (1922-2004)

- psychodiagnostika,
- psychická deprivace,
- vývojové poruchy učení,
- popularizace dětské psychologie,
- spolu s **Josefem LANGMEIEREM** (nar. 1921) byl u zrodu dětských SOS vesniček.
- výzkumy hodnoty dítěte
- longitudinální výzkum dětí narozených z nechtěných těhotenství

120

Václav Břicháček (1930 – 2010)

121

Současnost

- **Jaroslav ŠTURMA** (*1944)
Založil Dětské centrum PAPERSEK
 - pomoc rodinám s postiženými dětmi,
 - vývoj dětí a jeho poruchy
 - možnosti stimulace jednotlivých oblastí vývoje
- **Josef ŠVANCARA** (1924) – Výzkumný ústav pediatrický (zal. 1961), zabýval se rozvojem přístrojové diagnostiky. „*Diagnostika psychického vývoje*“ (1970)
- **Pavel ŘÍČAN** (1933) – učebnice „*Cesta životem*“ (1990), psychologie životní cesty („life-span psychology“)

122

Jaroslava Dittrichová (*1929)

123

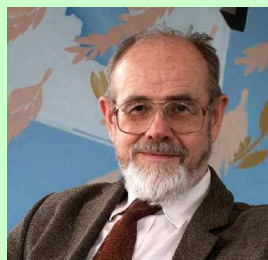
Jaroslav ŠTURMA (*1944)

- Založil Dětské centrum PAPERSEK
 - pomoc rodinám s postiženými dětmi,
 - vývoj dětí a jeho poruchy
 - možnosti stimulace jednotlivých oblastí vývoje
- předseda ČMPS (Českomoravské psychologické společnosti)

124

Pavel ŘÍČAN (1933)

- učebnice „*Cesta životem*“ (1990)
- psychologie životní cesty („life-span psychology“)
- psychologie náboženství
- <http://www.sweb.cz/rican/>

125

Současnost

- **Petr MACEK** (*1956) – výzkumy adolescence (mezinárodní srovnání)
 - Institut výzkumu dětí, mládeže a rodiny
- **Irena SOBOTKOVÁ** – výzkum rodiny

126

Vladimír SMÉKAL (1935)

127

Petr MACEK (*1956)

- výzkumy adolescence (mezinárodní srovnání)

128

Irena SOBOTKOVÁ (1963)

- výzkum rodiny
- pěstounská péče
- učí na katedře psychologie FF UP v Olomouci

129

Časopisy

- **Psychológia a patopsychológia dieťaťa** (od r. 1966)
- **Československá psychologie**
- **Studia psychologica**
– vychází na Slovensku v angličtině
- **Československá pediatrie**
- **Pedagogika**

130

Pracoviště

- **Výzkumný ústav detskej psychológie a patopsychológie** v Bratislavě
- **Psychologický ústav AV** (pobočky Praha a Brno)
- **Ústav experimentální psychologie SAV** v Bratislavě
- **Psychologické ústavy** na katedrách psychologie

131